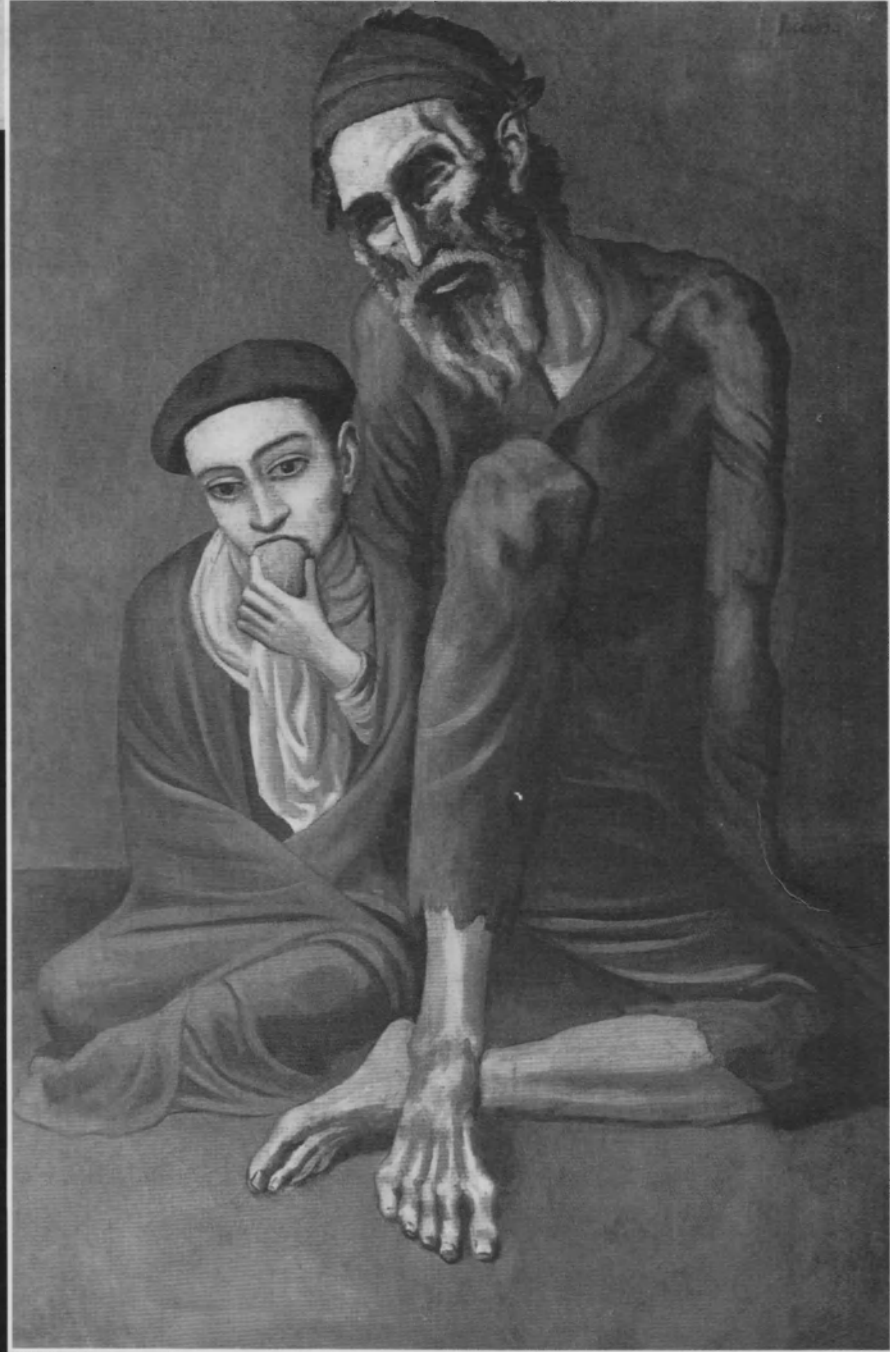

ada

hilmi yavuz
kenan sarılioğlu
yaşar bedri
hayrettin orhanoğlu
alphan akgül
ali çivril
m. fatih kanter
serkan türk
kadir aydemir
emrah p.
mehmet solak
serkan özer
baki ayhan t.
c. hüseyin düz
temel karataş
ahmet doğan
ali osman durmuş
yiğit yavuz
dursun şahin
arzu alkan
gamze erkivanç
levent ceylan
duygu seçkin
hamza ümit kadioğlu
bahar cankurt
murat ergin
yekta şirin
didem gamze erdinç
hakan sümer
ercan yılmaz
çağlar karaca

'her zaman bir başka ada vardır'

ada

edebiyat - kültür

“her zaman bir başka ada vardır...”

ISSN 1304 - 6160

üç ayda bir çıkar
kış - bahar 2005

sahibi
serkan türk

yazı işleri müdürü
ayşe eren

yayın yönetmeni
ercan yılmaz

yayın danışmanı
arzu alkan

kapak ve sayfa tasarım
gamze erkivanç

yazışma adresi
p.k. 203 trabzon

iletişim
0551 967 61 93

e-posta
ada_nil@yahoo.com

kapak resmi
picasso

dizgi - baskı
eser ofset matbaacılık
tel: (0462) 321 53 38 trabzon

ada ticari amaçlı bir dergi değildir.
yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir.
gönderilen yazılar iade edilmez.
ada adı kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ada

3 / hilmi yavuz

rilke, âh evet, dâimâ

4 / kenan sarıalioglu

kuzgun gazeli

5 / yasar bedri

ölüm ve atlas

6 / hayrettin orhanoğlu

ilk korku

7 / alphan akgül

hurufi şiirler'de bir görsel gösterge olarak "âh"

12 / ali çivril

sürgülü kilit

13 / m. fatih kanter

turgut uyar'ın "uzak kaderler için" adlı şiiri üzerine bir çözümleme denemesi

18 / serkan türk

rüzgarlı sokaklar

20 / kadir aydemir

deniz fenerinde

22 / emrah p.

nil ve rah

23 / mehmet solak

bir ses düşün diye

24 / serkan özer

ada

25 / baki ayhan t.

"soylu"luktan ve "yeni"likten ne anlıyorum?

30 / hüseyin düz

'ezel kâtibî'

31 / temel karataş

yüzbaşı w. dağlarında

34 / ahmet doğan

şeyh gâlib'in "düştü" redifli gazelindeki imgeler üzerinde

40 / ali osman durmuş

satan / angelus

42 / alphan akgül

miş gibi güneş - abdal

43 / yiğit yavuz

baskıya girmek

46 / dursun şahin

edep yâ yû!

48 / arzu alkan

"çekirdeksiz bir elma gibiyim kendime artık."

50 / gamze erkivanç

ağır

54 / levent ceylan

şarkıcı ölmek zorunda

56 / duygu seçkin

ateşin oğlu karanlığı açılmakken

58 / hamza ümit kadioğlu

hislendi ayrılık

59 / bahar çankurt

siyah

62 / murat ergin

gece... hopper ve ben

64 / yekta şirin

an'ın metafizik tahayyülü - 1

66 / didem gamze erdinç

frankenstein ve dorian gray'in portresi'nde yaratan - yaratılan ilişkisi

bölüm II. yaratının ardındaki dürtüler

70 / hakan sümer

gölge

71 / ercan yılmaz

teşbih hatası

72 / çağlar karaca

kırılan evrenin sakinleri

83 / mustafa fırat

lisân-ı hafî

'her zaman bir başka *ada* vardır.' diyerek başladığımız yolculuk, 'her zaman bir başka *ada* var [mıdır]?' sorusuna kadar götürdü bizi.

boşlukta bir nilüfer gibi bir açtık, bir solduk bu 'arada'. yazı'nın kara ormanlarında kaybolduk. seyrettiğimiz suda yittirdik suretimizi. imgelere kurban ettik kendimizi.

kâh pusula oldu *ada*, kâh seyir defteri... kâh karaya oturdu, kâh vurgun yedi...

'her zaman bir başka *ada* var [mıydı]', yoksa *ada* sadece bizim vehmimizden mi ibaretti?

tüm bu olup bitenler sırasında gördük ki, *ada*, bizim tahmin ettiğimizin de üstünde bir yerde duruyor.

şimdi 'geniş zamanlar' umuyoruz *ada* için...

ada, sessiz ve mütevekkil yolculuğuna devam ediyor. bu sayımızla bir yılımızı dolduruyoruz. düşüncelerimizi ne kertede gerçekleştirebildik bilemiyoruz ama dün olduğu gibi bugün de 'kendi gök kubbemiz' de bir 'hoş sâdâ' bırakmak içindir tüm gayretimiz.

bahar sayımızın dosyası 'mektup', yaz sayımızın ise 'abdulhak şinasi hisar' olacaktır.

genç, temiz ve mazinin rahle-i tedrisinden geçen bir edebiyat için 'her zaman bir başka *ada* vardır.'

ada

**TURGUT UYAR'IN
"UZAK KADERLER
İÇİN" ADLI ŞİİRİ
ÜZERİNE BİR
ÇÖZÜMLEME
DENEMESİ**

Turgut Uyar'ın şiir yaşamının temelini İkinci Yeni Dönemi oluşturur. Birinci yeni şiirinin ardından, oluşan şiir alanındaki boşluğu yeni bir şiir anlayışı olan İkinci Yeni dolduracaktır. Yeniliğe açık bir yapısı olan Turgut Uyar da bu hareketin öncüleri arasındadır. İkinci Yeni, Uyar'ın şiir dünyasını şekillendiren, imaj dünyasını zenginleştiren bir edebi hareket olmuştur. Bu edebi hareketin temelinde ise "Varoluşçuluk" felsefesi yatmaktadır. "Varoluşçuluk" akımının ilkelerini İkinci Yeniciler şiirlerine birebir uygulamışlardır. "Ritter'e göre varoluşçuluk "köklerinden kopmuş gelmiş (...), temelini yitirmiş, geçmişe tarihe güvenini kaybetmiş (...), toplumda yabancılaşmış (...), mutsuz, huzursuz insan varlığını dile getiren bir felsefedir."(Sartre 1993;10) İşte bu yabancılaşmış, mutsuz ve huzursuz insanın somut bir şekilde şiire yansması İkinci Yeni Hareketi ile gerçekleşecektir.

Bir şairin şiirindeki anlamı ve imaj dünyasını oluşturan en önemli etmenlerden birisi yetiştiği muhit ve dönem, edebi hareket ve yaşam tarzıdır. İmaj, Ramazan Korkmaz'ın tanımı ile "gerçekliğin kaba ve ihlal edici kuşatmasından sıkılan ruhun; sonsuz, sınırsız ve aşkın olana açılmasıdır." (Korkmaz 2002;274) Sözcüklerin arka planındaki anlamları imajın değerlendirilme aşamasında önem kazanır. Bu anlamlar bizi farklı çağrışım değerleriyle başbaşa bırakacaktır.

Turgut Uyar, "Uzak Kaderler İçin" adlı şiirinde toplumda kendisi gibi yaşayan ama kendine uzak olan insanların iç huzursuzluklarına ortak olmak amaçındadır. Şiirin başlığını oluşturan "Uzak Kaderler" tamlaması bu bakımdan önemlidir.

İmajların hem tanımlaması hem de tasnifi noktasında belirli bir kriter yoktur. Sözcüklerin duysal ve çağrışımsal değerlerini esas almak bir yol olabileceği gibi çağrışım değerlerinin yönlendirdiği temalar bakımından da incelemek mümkündür. (Özcan 2003; 120) Turgut Uyar'ın Uzak Kaderler İçin adlı şiirdeki imajları "tema" olarak sınıflandırmak gerekirse kaçış, karamsarlık ve ölüm imajlarını ön plana çıkaracaktır.

1 – Kaçış imajları

Bunalan insanın iç sıkıntılarıyla beraber her zaman düşüncesini istila eden kaçış fikri bu şiirde ana tema konumundadır. Türk şiirinde Servet-i Fünun'dan başlayarak Ahmet Haşim'in imaj dünyasında da önemli bir unsur olan bu imaj, Uyar'ın da ortak sorunu olmuştur. Servet-i Fünuncuların Yeni Zelanda'ya kaçma fikirleri, Tevfik Fikret'in şehirden uzak tabiatla içiçe kaçtığı "Aşiyân-ı dil'i, Haşim'in özlemini kurduğu "O Beldesi", Turgut Uyar'da yalnızca belirsiz bir hayal ülkesi olarak karşımıza çıkar;

"Bir gün, bir yağmurla garip garip

Çoluğu çocuğu terk edeceğim

Bir sevgiyle doymayacak kalbim, anladım

Alıp başımı gideceğim."

Ondaki bu belirsizlik ve kaçma duygusu şiirin henüz ilk cümlesindeki belirli olmayan "birgün" ibaresiyle başlar. İçinde düştüğü bunalımdan kaçmak, iç huzura erişmek amacıyla alıp başımı gideceğim" diyen şair, nereye gideceğini bilmemektedir.

Şiirin çatısını oluşturan "bir gün alıp başımı gideceğim" ibaresi, insanın içinden gelen duygularını, yapmak isteyip de yapamadığı eylemin dışa yansımaları olarak karşımıza çıkarır. Fakat bu eylemin içinde barındırdığı olanaksızlık bile "belirsizlik sıfatları" kullanılarak gözler önüne serilir.

"Alıp başımı gideceğim" cümlesi şiirdeki üç ayrı yerde üç isteğe veya üç karamsar tabloya ilintili bir şekilde verilmiştir:

1 – Bir sevgiyle doymayacak kalbim

Alıp başımı gideceğim

2 - Sımsıcak sevgilere muhtacım

Alıp başımı gideceğim

3 – Uğultulu bir sarhoşluk içinde, yıllar için

Alıp başımı gideceğim

Yukarıda görüldüğü gibi üç bağlantı noktasında da bir arayış ve huzursuzluk söz konusudur. Şairin özellikle "sevgiye muhtaç" oluşu ve "yıllar için"de aradığını bulamaması bu kaçışın hazırlayıcısı konumundadır. Özellikle "Bir define çıkarır gibi kayalardan, Ademden beri Sımsıcak sevgilere muhtacım" dizeleri insanoğlunun yaratıldığı ya da dünyaya bırakıldığı andan itibaren sevgisiz kaldığı düşüncesini çağrıştırmaktadır. Bu düşünce ise varoluşçuluk felsefesi ile yakından ilişkilidir. Aradığı sevgiyi bulamayan, var olanı da yetersiz bulan şair çıkışı kaçmakta görmektedir. Kaçış sorunu topluma ve kendine yabancılaşan insanı bir hastalık nöbeti gibi yakalamaktadır. Şuurun derinliklerinde kendine ve yaşadığı çevreye yabancılaşan insan, içindeki bunalımlı halin çözümünü kaçma isteğiyle bastırmak ister. İnsanın varoluşundaki sorumluluk duygusundan isteği, ruhun kanatlanıp özgür olma isteğiyle birleşir.

"Çoluğu çocuğa terk edeceğim"

dizesinde şair geleneksel bir söylem içerisinde olmakla birlikte, kendi dışındaki insanların kaderlerini şahsında yaşamak gibi kutsal bir görev uğruna "çoluğu çocuğu terk edeceğim" demektedir.

İkinci Yeni şiirinde çevreden kaçış temsili ana unsurlardan biri olmakla birlikte bunu "doğuran toplumsal ya da bireysel sebeplere, koşullara inilmez. Üstelik felsefi kökleri de açığa vurulmaz." (Bezirci 1996; 35) Uzak Kaderler İçin şiirinde kaçış teminin altında mutsuzluğun verdiği bunalım ve mutluluğa olan özlem yatmaktadır.

2- Karamsarlık imajları

Varoluşçu felsefede insanın dünyaya bırakılmış, mutsuz, bunalımlı bir hali söz konusudur. Uyar'ın şiirinde de bu bedbin ruh hali kendi göstermektedir. O, her şeyden önce içindeki huzursuzluğu bütün insanların yaşadığını anlatmanın peşindedir. 20. y.y.da, hızlı ve şuursuz makineleşmenin insanı, hegemonyası altına aldığı bir dünyada bunalım bir kaçınılmazdır. "İnsan gitgide işlettiği makinenin egemenliği altına giriyor. Özünü, benliğini, bilini, kişiliğini günden güne yitiriyor." (Sartre 1993;10)

Uyar, Uzak Kaderler İçin adlı şiirinde, dünyaya bırakılmış bireyin umutsuzluğunu

bedbin bir havada şu şekilde yansır;

"Asır yirminci asırdır, amenna

Bir yanımda sevgilerim, bir yanımda sancım

Neon lambaları büsbütün karartır gecemizi

Uzaklar daha uzaklaşır

Bir define çıkarır gibi kayalardan, Ademden beri

Sımsıcak sevgilere muhtacım"

"Yirminci asır" ibaresinin bu şiirde kullanılması tesadüfî değildir. Yukarıda belirttiğimiz gibi yirminci asır dünyada makineleşmenin ve savaşların, insanları benliğinden uzaklaştırdığı bir bunalıtı dönemidir. Şair de bu söylemiyle bireyin içinde bulunduğu yüzyıldan dolayı umutsuzluğunu dile getirir. Yirminci asrın insanı bir kaos ve ikilem içinde bıraktığını ise "bir yanımda sevgilerim bir yanımda sancım" ibaresinde bulmak mümkündür. İçinde her zaman zıtlıkları barındıran insan, dış dünyada da bu ikilem arasında sıkıştırılmış ve bunalmıştır. Şair insanın yaşadığı döneme olan yabancılaşmasını ise "Neon lambaları büsbütün karartır gecemizi" dizesinde vurgular. Neon lambaları burada geceyi aydınlatmak amacıyla değil karatmak amacıyla kullanılmıştır. Şair bu dizelerde de yine tezattan ve bireyin içinde bulunduğu olumsuz ruh halinden bahsetmektedir. Bu dizenin tümü göz önüne alındığında bir karamsarlık imajı ile karşılaşırız.

Şair, ayrıca neon lambaları ibaresini kullanarak 20. y.y.daki savaşlar ve neon gazı ile yapılan bombalar ile bir bağlantı kurar. Özellikle bu yüzyıldaki II. Dünya savaşına göndermelerde bulunur.

İnsanların yaşamlarındaki ferdi ızdıraplarını daha çok ön plana çıkarmak isteyen şair, karamsarlığa yönelik imajları sıklıkla kullanır.

"Belimi bir ılık şal sarsın, mavi

Hüzünlü bir serencamın ardından, şarkısız

Rüyalarım unutulmuş bir handa pes desin

Görmüş geçirmiş bir çift duygulu dudak karşısında

Kendi kendine çekilmez oluyor ömrüm

Her insanın ayrı ayrı yaşayabilsem kaderimde."

Yukarıdaki dizelerde şair, karamsar bir tablo oluşturmak ve bunu hüzünlü bir şekilde göstermek amacıyla arka arkaya imajları sıralar. Dokunma duygusuna ait olan "ılık" sözcüğü somut bir kavram olan "şal" sözcüğü ile birlikte kullanılmıştır. İnsanın muhayyilesinde ılık şal tamlaması hemen bir "rüzgar" imajının oluşmasını sağlar. Ama bu rüzgar, "ılık" sıfatıyla nitelendirilmiştir. Bu nedenle daha yumuşak ve hüzünlü bir hava oluşturulmuştur.

Yine aynı dizelerde yer alan "mavi hüzünlü bir serencam" da özgün bir imajdır. Günlük dilde kullanılan mavi rengi, hüznün ve serencam gibi soyut iki kavramın önünde yer alır. Serencam; gelecek, akıbet, son anlamındadır. Şair kelimenin diğer anlamları yerine "hüzünlü bir serencam" sözcüğünü seçerek imajı sıradan olmaktan çıkarır. Mavi, gökyüzünü, sonsuzluğu ve enginliği çağrıştırmaktadır. Hüzünlü bir son ile sonsuzluğu çağrıştıran mavi sözcüğünün bir arada kullanılması "süregiden bir hüznün" imajı oluşturmuştur.

Şair aynı hüznün tablosunu "şarkısız rüzgarlar" tamlamasıyla devam ettirir. Şarkı ve rüya kelimeleri günlük dilde iki farklı kavramdır. Şair bu iki kavramı günlük dilin statik yapısından kurtarmak ve bu kelimelere farklı manalar yüklemek için birbiri ardınca hüznün kokan imajları sıralar. Rüyaların şarkısız olması insan yaşamının renksiz, dingin ve neşesiz olduğunun bir göstergesidir. Rüyalarında bile şarkısız yaşayan bir insanın, gerçek yaşa-

mı elbette ki daha karamsar ve daha ümitsizdir. Bu nedenle şair "şarkısız rüyalarım" tamlamasının hemen ardından "unutulmuş bir handa pes desin / görmüş geçirmiş bir çift duygulu dudak karşısında " ibaresini kullanır.

Burada yine "şarkısız rüyaların" insana ait olan bir vasıfla donatılması dikkat çekicidir. "Şarkısız rüyalarım pes desin". Pes demek, hayrete düşmek, şaşırma anlamındadır. Günlük dilde insana ait olan bu özellik, şiirde rüya gibi soyut bir kavrama yüklenmiştir.

Şarkısız rüya ibaresinde kullanılan rüya imajı, insanın sadece uyku halinde gördükleri değildir. Burada "rüya"dan kastedilen, insanın yaşamındaki hayalleri ve geleceğe ait umutlarıdır. Şair bu umutları ve hayalleri, "şarkısız" sıfatıyla nitelendirerek aslında umutsuzluklarını dile getirir. Böylelikle işitme duyusuna ait olan şarkı sözcüğü ile görme duyusuna dayalı olan rüya sözcüğünü gelenekselin dışında bir anlatımla kullanmıştır.

Aynı dizenin devamındaki "görmüş geçirmiş bir çift duygulu dudak" ifadesinde hayatın anlamını, derdini çeken hüznü bir insan imajı çizilmiştir. "Görmüş geçirmiş" deyişi, hayatın sıkıntılarını bilen, yaşı kemale ermiş, olgun kişiler için kullanılır. Şair, bu deyişi bir çift duygulu dudak tamlamasıyla birleştirerek insandan çok onun dudaklarına yönelmiştir. Bu yönelme "söz"ün önemini gözler önüne sermektedir. Şair bu tamlama ile yine alışılmamış bir imaj grubu oluşturmuştur.

Turgut Uyar, içinde duyduğu mutsuzluğu ve hüznü bütün insanlarla paylaşmak peşindedir. Bu nedenle "her insanın ayrı ayrı yaşabilsem kaderinde" ibaresini kullanır. İnsanların tüm acılarını kendi yüreğinde ve ruhunda hissetmek isteyen şair, bu hüznü şu imajlarla tablolastırır.

*"Diyarı gurbette kanlı bir aşk
Bahtsız bir çocukluk uzak köylerin birinde
En uzak beyazlar
En yakın ikindilerde,duygulu
Ve bir sahil meyhanesinde bir akşam
İçip içip ağlasam"*

Uyar, uzaktaki insanları hayal ederken onların hep mutsuz yanlarını ön plana çıkarır. "Kanlı bir aşk" ve "bahtsız bir çocukluk" imajları bunun göstergesidir. Kan ve aşk gibi biri somut diğeri soyut bir sözcüğü bir arada kullanırken, insanın ruhuna yönelmiştir. Kan sözcüğü kavram olarak acıyı, ölümü, hüznü çağrıştırmaktadır. Böyle bir çağrışım değeri aşk ile birlikte kullanılması edebiyatımızda çokça görülür. Bu nedenle bu imaj gelenekseldir.

Yine "bahtsız bir çocukluk" imajı da sıkça tekrar edilen imajlardandır. Şiirin genelinde umutsuzluğu ve karamsarlığı konu edinen şair, tüm insanların acılarına ortak olmak amacındadır.

3 – Ölüm imajları

Bu şiirde imajların çağrışım değerleri göz önüne alındığında uzak bir ihtimal olarak "ölüm" temi de düşünülebilir. Şairin yaşadığı yeri ve kaderini terk etme isteği bizde ölüm hissini uyandırmaktadır. Şiirin hemen başında yer alan ve ara bölümlerde leitmotif olarak kullanılan "alıp başımı gideceğim" ibaresi bunun en güzel göstergesidir.

Şiirde ölümü çağrıştıran imajlar genelde son bölümde yoğunlaştırılmıştır;

*"Bir gün, bir parkta otururken, biliyorum
Bir el yağmurla dokunacak omuzuma
Bir çift göz, bir davet, bir kalp
Çoluğu çocuğu terk edeceğim"*

Dizeleri "ölüme davet"i imleyen imajlardır. İnsan bir gün öleceğinin farkındadır. Fakat bu "bir gün" belirsizlik arz eder. Bu yarın da olabilir şimdi de uzak gelecekte de. Şair bu durumu ruhunda hissetmekte ve belirsizlik sıfatlarıyla bu günü zihnen yaşamaktadır.

Yukarıdaki dizelerde görülen "bir çift göz, bir davet, bir kalp" tamlamalarıyla "terk etmek" arasında bağlantı kurulmuştur. Bu bağlantı ilk anlam olarak "kaçış" imajı olarak görünse de arkasında duran anlam "ölüm" imgesini çağırır.

Yukarıdaki dizelerde "terk etmek" eylemine bağlı olarak verilen, "bir el yağmurla dokunacak omuzuma", "bir çift göz", "bir davet", "bir kalp" öğeleriyle bağlanmıştır. Bu öğeler ise duyuşsal imajlardır. Dokunma duyusu ve görme duyusuna bağlı olan bu imajlar, aynı zamanda, hayali bir karakter oluşmasını sağlamaktadır.

Şiirin daha sonraki bölümünde ise görme eylemi zihni bir tablo şeklinde betimlenmiştir.

Yapraklar dökülecek, çiçekler solacak

Bir sonbahar, bir sabah ve bir yağmur olacak

Toprak ve insan kokularıyla

Uğultu bir sarhoşluk içinde, yıllar için

Başımı alıp gideceğim

Yaprakların dökülmesi, çiçeklerin solması, sonbahar, sabah ve yağmur kavramları görsel imajlardır. Şair bu görsellikten faydalanarak bir sonbahar tasviri yapar. Geleneksel bir söylem niteliğindeki bu imajları "kokuya" ve "hissetmeye" dayalı olan "toprak ve insan kokuları" ile "uğultulu bir sarhoşluk" imajları izler. Yine bu imajlar da "gitmek" eylemi ile bir "kaçış"ı imler. Bu kaçış var olan bir dünyadan yani yaşanılan andan yokluğa, boşluğa, ölüme doğrudur.

Sonuç olarak, Turgut Uyar'ın "Uzak Kaderler İçin" adlı şiirinde genel olarak kaçış, karamsarlık ve ölüm imajı temalar yer almaktadır. Uyar'ın içinde bulunduğu edebi topluluk ve yaşam tarzı göz önünde bulundurulursa şiirdeki karamsar tablo anlayışla karşılanabilir. Genellikle duyuşsal imajların ön plana çıktığı bu şiirde şair, hem geleneksel hem de özgün imajları kullanmıştır. Bu imajları oluştururken renk, ses ve his üçgenini şiire yerleştirmiştir.

Kaynaklar

- Bezirci, Asım (1996), İkinci Yeni Olayı, Evrensel Basım Yayın, İstanbul
Korkmaz, Ramazan (2002), Cahit Sıtkı Tarancı, Akçağ Yay., Ankara
Özcan, Tarık (2003), "Şiir Sanatında İmajın Yeri-Önemi ve Bunun Cemal Süreya'nın Şiir Dünyasına Uygulanması", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.13, S.1, s.115-136
Sartre, J. P. (1999), Varoluşçuluk (Çev. Asım Bezirci), Say Yay., İstanbul